

**8-MAVZU:O'QUV
USTAXONALARIDA
MASHG'ULOTLARNI
TASHKIL ETISH**

Reja:

1. Kasb-hunar kollejlari o'quv xonalari, laboratoriya o'quv ustaxonalarini tashkil qilishning umumiy asoslari
2. O'quv ustaxonalarida o'qitish vazifalari va ularning jihozlanishiga qo'yiladigan talablar
3. O'quv ustaxonalarida xavfsizlik texnikasi qoidalari
4. O'qituvchi va o'quvchilarning o'quv ustaxonasidagi ish o'rni, asbob uskunalari, moslamalar ularni saqlash va unga qo'yiladigan talablar
5. Kasb-hunar ta'limini rejalashtirishning umumiy masalalari, kasb-hunar ta'limini rejalashtiruvchi hujjatlar, o'quv texnologik hujjatlar, taqvim mavzu reja, dars rejasi

Kasb-hunar kollejlari o'quv xonalari, laboratoriya o'quv ustaxonalarini tashkil qilishning umumiy asoslari

Kasb-hunar kollejlaridagi o'quv-ishlab chiqarish ustaxonalari tegishli tikuvchilik ixtisosiga oid kiyim tikishdagi o'ziga xos ishlar va texnologik jarayonlarning ko'pgina qismini tashkil etish va xuddi o'ziday aks ettirish imkonini beradi.

Yangi o'quv ustaxonalarini loyihalayotganda o'quv guruhlaridan alohida, lekin ular o'rtasida issiq o'tish yo'li bor binolar qurish nazarda tutiladi. Ustaxonalarni loyihalashtirish *yakka tartibda* va *ommaviy tarzda* kiyim tikish uchun tayanch korxonadagi kiyim tikish sharoitiga mumkin qadar yaqinlashtirilgan bo'lishi kerak.

malaka xarakteristikasiga muvofiq
ishlab chiqarish ta'limi dasturini birin-
ketin va to'liq egallashni ta'minlash

O'quv tikuvchilik ustaxonalari
quyidagi o'quv va ishlab chiqarish-
texnika maqsadlariga mos bo'lishi
kerak:

kasb mahorati asoslarini yalpi va yakka
tartibda o'rgatish imkoniyatini yaratish.

Ustaxona xonasi keng (bir kishiga kamida 14 m^2 to'g'ri keladigan), shiplari baland (kamida $3,25 \text{ m}$), havo almashuvi yaxshi, harorati me'yorda (qishda kamida 16°S , yozda 20°S dan ortmaydigan), yaxshi yoritilgan, uskunalar qulay joylashgan, o'tish yo'llari etarlicha keng, usta bilan o'quvchilarning ish o'rinlari qulay joyda, kerakli rang berilgan, mehnat xavfsizligi me'yorlariga javob beradigan bo'lishi kerak.

Ko'makchi xizmat joylari (o'quv atelelari, kiydirib ko'rish joyi, bichikchilik xonasi, omborxonalar, katta usta, texnolog, mexanik va h. k. larning xonalari) ular bilan o'quv ustaxonalarining aloqa qilishi qulay bo'ladagan qilib joylashgirilishi kerak.

O'quv ustaxonalarida o'qitish vazifalari va ularning jihozlanishiga qo'yiladigan talablar o'quvchilarning kasb-hunar ta'limi asoslarini tizimli eng qulay shart-sharoitlar yaratish maqsadida kasb-hunar kollejlarda o'quv xonalari va boshqa ishlab chiqarish ob'ektlari tashkil etiladi. Ularning eng muhim pedagogik ishlarni ta'lim-tarbiya vazifalarini hal qilishga to'la-to'kis buysindirishdan iboratdir.

Kasb-hunar kollejlarning o‘quv ustaxonalari bir qancha vazifalarni: kasb-hunar ta’limining xilma-xil tashkiliy shakllari va metodlaridan foydalanish; texnikaviy ma’lumotlarni ma’lum qilish; tadqiqotchilik xarakteridagi ishlarni amalga oshirish; kasb-hunar ko‘nikmalari hamda malakalarini tarkib toptirish; texnikaviy bilimlarni, mehnat usullarini va bajarilayotgan amaliy topshiriqlarning sifatini tekshirish; o‘quvchilarda estetik didni va mustaqil ishlash malakalarini tarkib toptirish hamda konstruktorlik-texnologik xarakterdagi ijodiy vazifalarni hal qilish uchun kasb madaniyati malakalarini tarbiyalash; yuksak mehnat intizomiga va mehnatni muhofaza qilish talablariga rioya qilish kabi vazifalarni muvaffaqiyatli hal qilish uchun yaxshi shart-sharoitlar yaratishi lozim.

Kasb-hunar kollejlarining o'quv ustaxonalari quyidagi asosiy sanitariya-gigiena va tashkiliy metodik talablarga javob berishi lozim:

1. Ustaxonalar uchun mo'ljallangan bino o'quv-pedagogika, sanitariya-gigiena va ishlab chiqarish, texnik talablarini qondirishi kerak.

2. O'quv ustaxonalarining jihozlanishi texnikaning hozirgi darajasiga, yuksak kasb madaniyatiga muvofiq kelishi hamda ularga kasb-hunar ta'limi dasturining barcha mavzularini o'rganish uchun shart-sharoitlar yaratilgan bo'lishi lozim.

3. O'qituvchining o'quvchilar guruhi bilan olib boriladigan o'quv ishlab chiqarish ishlari uchun ham zveno tarzidagi ishlar uchun ham shart-sharoitlar yaratilgan bulishi kerak.

4. Har bir o'quvchi uchun mustaqil ish joyi ajratilgan bo'lib, u tegishli asbob-uskunalar, moslamalar bilan jihozlangan bo'lishi zarur.

5. O'qituvchi uchun na'munaviy ish joyi ajratilgan bo'lib, u tegishli asbob-uskunalar, moslamalar bilan jihozlanishi va pol ustidan 250-300 mm balandlikda bo'lishi kerak.

6. Ustaxonalarda o'quvchilarning qulay va xavf-xatarsiz mehnat qilishi uchun eng qulay shart-sharoitlar yaratilishi lozim.

7. O'quv ustaxonalari hajmdor yassi ko'rsatma qo'llanmalar bilan, shuningdek, ta'limning texnikaviy vositalari bilan jihozlangan bo'lishi zarur.

8. Yordamchi xizmat xonalari (asboblarni saqlanadigan xona va omborxonalar) o'quv ustaxonalariga yaqinroq joylashgan bo'lishi kerak.

9. Ustaxonalarda o'quvchilarning diqqatini ishdan chalg'ituvchi va mehnat jarayonini buzuvchi shovqinga va tashqi ovozlarga yo'l qo'ymasligi kerak.

O'quv ustaxonalarida xavfsizlik texnikasi qoidalari

Kasb-hunar ta'limining moddiy bazasini tubdan yaxshilash uchun barcha shart-sharoitlarni inobatga olish zarur.

O'quv ustaxonalarining maydoni, mavjud loyihalarga ko'ra, 70-90 m² ni tashkil etadi. Ustaxonalar bir qavatli alohida binoga joylashgan bo'ladi. Ular ta'lim muassasasida ortiqcha shovqin bo'lmasligi uchun kollejning asosiy binosidan bir oz nariroqda quriladi.

O'quv ustaxonalari materiallar, yarim fabrikatlar, tayyor buyumlar, shuningdek asboblari va moslamalarni saqlash uchun zarur yordamchi xonalarga ega bo'ladi. Ustaxonalarning poli taxtadan tayyorlanishi, ular yaxshi tabiiy va sun'iy shamollatiladigan bo'lishi me'yorda tabiiy va sun'iy yoritilgan ish o'rnini bo'lishi, havo temperaturasi qishda 14-16°S, yoz davrida esa 20°S dan oshmasligi kerak. Yoritish uchun tabiiy yorug'likdan yoki sharoitga qarab kunduzgi yorug'lik lampalaridan foydalanish maqsadga muvofiqdir.

O'quv ustaxona devorlari silliq bo'lib, yorqin bo'yoqlar bilan shipi oq bo'yoqlar bilan bo'yalishi kerak. Bular xonaning yaxshi yoritilishini ta'minlaydi. Ustaxonadagi jihozlarning rang jihatdan bezatilishiga ham e'tibor berish kerak. Yorqin, fiziologik jihatdan asoslangan buyoqlar jihozlarning turli qismlari, ishlanuvchi ob'ektlar bilan ustaxonaning umumiy foni o'rtasida yaqqol farq bo'lishini ta'minlaydi.

Ustaxonalardagi shovqin va tebranishning kamayishiga shovqin yutuvchi va tebranishni yo'qotuvchi jihozlardan, eng to'g'ri kasb-hunar usullaridan foydalanish yo'li bilan erishilishi mumkin.

O'quv ustaxonalaridagi asbob-uskunalarni joylashtirish vaqtida yong'inga qarshi choralarga, mehnatni muhofaza qilish va sanoat sanitariyasi talablariga rioya qilish zarur, ustaxonalar asbob-uskunalar bilan to'ldirilib yubormasligi kerak. Tikuv mashinalar va ularning orasidagi o'tish yo'llari belgilangan me'yorlar darajasida bo'lishi lozim. Dastgohlar, tikuv mashinalarning oxirgi qatorlari bilan ustaxona devorlari orasidagi masofa kamida 0,5 m bo'lishi kerak.

Ustaxonada qo'l yuvish, ustki va maxsus kiyim-kechaklar saqlanishi uchun sanitariya-gigienik talablariga rioya qilgan holda shart-sharoit yaratilgan bo'lishi kerak.

Ustaxonalarning maydonidan oqilona foydalanish, ularning toza bo'lishi, asbob-uskunalarining to'g'ri turishi, estetika talablariga rioya qilish va na'munali tartib – bularning hammasi o'quvchilarni intizomlilik va davlat mulkini ehtiyot qilish ruhida tarbiyalash uchun katta ahamiyatga egadir.

O'qituvchi va o'quvchilarning o'quv ustaxonasidagi ish o'rni, asbob uskunalar, moslamalar ularni saqlash va unga qo'yiladigan talablar

Tikuvchilik ustaxonalarining tashkil etilishi va rejalashtirilishi, turli uskunalar miqdori, xonaning sathi engil sanoat va maishiy xizmat ko'rsatish korxonalarini uchun qanday ixtisosdagi (erkaklar va o'g'il bolalar kostyumi, erkaklar va o'g'il bolalar paltosi, ayollar va qizlar kostyumi, ayollar va qizlar paltosi, ayollar va qizlar ko'ylagi va h. k, tikadigan) tikuvchilar tayyorlanishiga bog'liq bo'ladi.

Qo'l mehnatining ulushi kamroq bo'lgan, ishlab chiqarish ixtisoslashtiriladigan ishlab chiqarishni tashkil etishning ilg'or shakllari zamonaviy uskunalar joriy etiladigan ommaviy tarzda kiyim tikuvchi korxonalar uchun ishchilar tayyorlash kasb-hunar kollejlari o'quv ustaxonalarini hisoblab chiqishni va ularni joylashtirishni fabrikalarning ishlab chiqarish sexlari qiyofasiga va turlariga yaqinlashtiradi, lekin bunda o'quv maqsadlarini ham - masalan, mashq ishlarini o'rganish, ixtisos egallash, mehnat taqsimoti masalalarini o'rganish va h k. davrlardagi maqsadlar ham hisobga olinadi.

O'quv ustaxonalari sathini guruhdagi o'quvchilar sonidan va bitta ishlovchi o'quvchiga ixtisosiga muvofiq maydon me'yorida (engil kiyim uchun 4-5 m², ust kiyim uchun 5-5,5 m²), shuningdek ishlab chiqarish ustasining 5,5-7 m² ga teng ish o'rnidan kelib chiqib aniqlanadi:

$$S_{ust} = (S_{o'} \cdot n) + S_{u.o'}$$

bu erda S_{ust} - o'quv ustaxonasi maydoni, $S_{o'}$ - bitga o'quvchiga kerakli maydon me'yori; p - guruhdagi o'quvchilar soni; $S_{u.o'}$ - usta ish o'rnining maydoni.

O'quv ustaxonasidagi texnologik uskunalarning miqdori tikuvchilik ixtisosiga, guruhdagi o'quvchilar soniga, ta'lim jarayonining qanday tashkil etilishiga bog'liq.

O'quv ustaxonalarida o'quvchilarga kasb-hunar o'rgatishni tashkil qilish usullari

O'quv ustaxonalarida o'quvchilarga darsda o'rgatiladigan o'quv materialini maqsad va mazmuniga qarab: ishlab chiqarish operatsiyalarini o'rganish, kompleks ishlarini bajarish, o'quvchilarning bilimlari, ko'nikma va malakalarini tekshirish bo'yicha bir-biridan farq qiladi.

Kasb-hunar ta'limi darsini o'tish quyidagicha shart-sharoitlar yaratishni talab qiladi:

o'quvchilarning faolligi va mustaqilligini rivojlantirishga qaratilgan o'quv ishlab chiqarish ishlari muntazam ravishda o'qituvchini rahbarligida o'tkaziladi; O'qituvchi mashg'ulotlar paytida butun guruhni ko'rib turishi kerak; texnologik jarayon o'quv ishlab chiqarish ishlarining maqsad va vazifalariga bo'ysundirilishi lozim.

Frontal ish shakllari uchun o'quvchilarning ish o'rinlari bir xil bo'lgani ma'qul; o'qituvchi uchun maxsus uyushtirilgan ish o'rnini hozirlashga harakat qilish zarur; ustaxona, uchastka, jihozlar o'qitish maqsadlariga mos bo'lishi lozim; jihozlar, asbob-uskunalar va moslamalar ta'limning frontal bo'lishiga erishish imkonini berishi kerak;

kompleks-operatsion tizim asosida ta'lim berish uchun o'quv ishlab chiqarish ishlarini o'quv davrlariga moslab maxsus tanlab olish zarur;

o'quv-ishlab chiqarish ustaxonalarida zamonaviy, yuksak darajadagi mahsuldor jihozlar asbob-uskunalar, moslamalar bo'lishi lozim.

Asosiy operatsiyalarni bajarish bo'yicha egallagan ko'nikmalar o'quvchilar tomonidan boshlang'ich malaka ishlarini bajarishlari bilan mustahkamlangan takdirdagina boshlang'ich operatsion va kompleks davrlarda ishlab chiqarish ta'limining dars tizimi to'liq amalga oshirildi.

Ishlab chiqarish operatsiyalarini o'rganish darsi (mashg'ulot)ning strukturasi

Kirish instruktajlari ishlab chiqarish ta'limi dasturining mavzusi, mavzuchasi yoki bo'limini o'rganishdan oldin beriladi. Bularning vazifasi o'quvchilarni o'quv-ishlab chiqarish ishlarini ongli ravishda eng samarali usullar bilan bajarishga tayyorlash, brak va xatolarning oldini olish, xavfsizlik texnikasi qoidalariga rioya qilinishiga erishishdir.

Ta'lim berish paytida instrukcion (yo'l-yo'riq) xaritalaridan foydalanish tavsiya etiladi. Instrukcion (yo'l-yo'riq) xaritalaridan foydalanish o'quvchilarga:

- mehnat qilish usullarini o'rganish borasidagi ishni ancha mustaqil, binobarin, faol ishga aylantirish;
- guruhdagi o'quvchilarning faoliyatidan qat'iy nazar o'quvchilarning tayergarligi, shaxsiy tajribasi va individual xususiyatlariga qarab materialni o'rganish sur'atlarini tanlab olish;
- umuman ishni yoki uning tugallangan qismini o'zicha tasavvur etish (bu materialni ancha tushunib o'zlashtirishga asoslanadi);
- butun ta'lim olish davri jarayonida zarurat tug'ilgan paytlarda instrukcion-texnologik materialning istalgan qismiga qaytish;
- kasb-hunar kollejida ishlab chiqarish ta'limi samaradorligini oshirish imkonini beradi.

*Joriy
instruktaj
berish*

- o'quv-ishlab chiqarish ishlarini bajarish paytida o'quvchilarning faoliyatiga rahbarlik qilishdir. Joriy yo'l-yo'riq berishning asosiy shakli har bir o'quvchiga individual tarzda yo'l-yo'riq berishdir. Agar guruhdagi o'quvchilarning anchagina qismi bir xil xatoga yo'l qo'ysa, bir xil ish usullarini bilmasa, qo'shimcha jamoaviy instruktaj (yo'llanma) berish zarur.

*Yakuniy
instruktaj
berish
paytida*

- o'qituvchi ko'pincha kompleks baholar qo'yadilar (nazariya ma'alalari va ilgari Urganilgan materialni bilishi; bilimlarni amalda kullay olishi; ish usullarini tugri bajarishi; xavfsizlik texnikasi koidalariga rioya kilishi; ish urnida belgilangan tartibni kullab-kuvvatlashi; chizmani O'qiy olishi; topshirikni mustakil bajara olishi; bajargan ishning sifati; agar ish me'yordanmsa, belgilangan me'yorda bajarishi), bunday baholar ijobiy natijalar beradi.

Foydalanilgan yadabiyotlar:

1. Davlatov K., Vorobyov A., Karimov I. Mexdat va kasb ta'limi nazariyasi xamda metodikasi. - Toshkent., O'qituvchi, 1992. - 320 b.
2. SH.S.SHaripov, A.I.Vorobyov, N.A.Muslimov, M.Ismoilova Kasbiy ta'lim pedagogikasi. - Toshkent., 2005. - 58 b.
3. Pankratova V.A. Tikuvchilikdan ishlab chikarish ta'limi asoslari,- Toshkent., "O'qituvchi" 1997 y. 250 b.
4. Skakun V.A. Ishlab chikarish ta'limi ustozlari uchun qo'llanma. - Toshkent: O'qituvchi, 1992. - 2086.

E'TIBORINGIZ UCHUN
RAHMAT